

LIETUVOS LAISVĖS LYGOS VEIKLA

LIETUVOS LAISVĖS LYGOS DEKLARACIJA, PASKELBTA AUŠROJE

LIETUVOS LAISVĖS LYGOS DEKLARACIJA

[...]

1978 m. birželio 14–15 dienomis iniciatyvinė grupė, apsvarsčiusi tarptautinę ir vidaus padėtį, nusprendė sukurti nepartinę, demokratiniais pagrindais veikiančią organizaciją – Lietuvos Laisvės Lygą.

Lietuvos Laisvės Lygos tikslas – Nepriklausomos Lietuvos atkūrimas.

Lietuvos Laisvės Lygos uždaviniai:

- 1) Religinės, tautinės ir politinės sąmonės ugdymas.
- 2) Lietuvos laisvės klausimo kėlimas tarptautiniuose forumuose.

Lietuvos Laisvės Lyga neturės organizacinės struktūros. Kiekvienas Lietuvos gyventojas gali laikyti save LL Lygos nariu, jeigu jis kovoja (pagal galimybes) už LL Lygos tikslus.

Aukščiau nurodytiems uždaviniams įgyvendinti sukuriama aukščiausia Lietuvos Laisvės Lygos institucija – Tautinė taryba. Užsienyje LL Lygai atstovaus Užsienio taryba. KGB likvidavus Tautinę tarybą arba sutrikus jos veiklai dėl kitų priežasčių, – Tautinės tarybos funkcijos pavedamos Užsienio tarybai.

LLL Užsienio taryba kreipiasi į demokratinių valstybių vyriausybes Europoje ir Amerikoje, taip pat į Kinijos Liaudies respublikos vyriausybę dėl buvusios Tautų Sąjungos nario – Lietuvos laisvės klausimo iškelimo SNO Generalinėje Asamblėjoje.

Kviečiame užsienio lietuvius sudaryti LL Lygos Užsienio tarybą ir atstovauti LL Lygai užsienyje.

Prašome Lietuvos pagrindinę ir emigracinę spaudą paskelbti šią deklaraciją.

Vilnius,

LIETUVOS LAISVĖS LYGOS TAUTINĖ TARYBA

1978 m. birželio 15 d.

Kalba netaisyta.

Lietuvos laisvės lyga: Nuo „Laisvės šauklio“ iki nepriklausomybės. Dokumentai, konferencijos medžiaga, kalbos, straipsniai, bibliografija. I knyga [sudarė Šidlauskas G.], Vilnius: leidykla „Naujoji Matrica“, 2004, p. 119–121.

45 PABALTIJIEČIŲ MEMORANDUMAS (BALTIJOS CHARTIJA)

[...]

Mes kreipiamės:

- į TSRS vyriausybę, prašydami paskelbti visą Molotovo-Ribentropo pakto tekstą ir visus papildomus slaptuosius jo protokolus. Primename, kad Taikos dekretas deklaravo tarybinės vyriausybės visišką atsisakymą nuo slaptos diplomatijos. Taip pat prašome paskelbti Molotovo-Ribentropo paktą negaliojančiu nuo jo pasirašymo dienos;

- į VFR ir VDR vyriausybes, prašydami viešai paskelbti Molotovo-Ribentropo paktą negaliojančiu nuo jo pasirašymo dienos ir padėti TSRS vyriausybei likviduoti minėto pakto pasekmes – išvesti

svetimą kariuomenę iš Pabaltijo. Šio uždavinio įgyvendinimui reikėtų sudaryti TSRS, VFR ir VDR atstovų komisiją Molotovo-Ribentropo pakto pasekmėms likviduoti;

– į valstybių, pasirašiusių Atlanto Chartiją, vyriausybes, prašydami, kad jos iš moralinių pozicijų ryžtingai pasmerktų Molotovo-Ribentropo paktą ir jo pasekmes. Primename, kad pagal tarptautinę teisę reikalai, savo esme ir kryptimi keliantys pavojų taikai ir saugumui, nelaikomi vidaus reikalais ir šiurkščiai pažeidžia visuotinai pripažintas tarptautines normas. Tautų ir nacijų apsisprendimo principas įteisina visas kovas prieš kolonializmą, kuris yra tarptautinis nusikaltimas, formas ir metodus. Todėl išsilaisvinamoji kova susilaukia tarptautinio pritarimo. Dar daugiau – pagal tarptautinės teisės principų Deklaraciją kiekviena valstybė privalo bendrais ir savarankiškais veiksmais remti tautų lygybės ir apsisprendimo principų įgyvendinimą;

– į SNO Generalinį Sekretorių, primindami, kad ši tarptautinė organizacija perėmė Tautų Lygos teises, kurios narėmis iki „specialiųjų priemonių“ įvykdymo buvo Estija, Latvija ir Lietuva. Todėl jūs esate juridiskai atsakingi už šių valstybių likimą.

Mes prašome artimiausioje SNO Asamblėjos sesijoje iškelti klausimą dėl Molotovo-Ribentropo pakto pasekmių likvidavimo.

[...]

Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo Baigiamajame akte lygiateisiškumas ir teisė tvarkyti savo likimą paskelbti svarbiausiu tarptautinės teisės principu.

Ir Jums, pone Generalini Sekretoriau, žinoma, kad šiuos išvardintus tarptautinius dokumentus, kurių laikytis privaloma, ignoruoja kai kurios valstybės – SNO narės. Norėtusi, kad kitoje SNO sesijoje būtų nagrinėjama Latvijos, Estijos ir Lietuvos padėtis, kadangi šių valstybių gyventojai neturi teisės ir galimybės tvarkyti savo likimą.

[Memorandumą pasirašiusiųjų pavardės]

1979 m. rugpjūčio 23 d.

Pabaltijo respublikos – Lietuva, Estija, Latvija – įjungtos į TSRS sudėtį, nepaisant šių šalių tautų valios, iš esmės – TSRS kariuomenė jas okupavo.

Būdami tautų lygiateisiškumo ir apsisprendimo principų šalininkai, gerbdami kiekvienos tautos apsisprendimo teisę, mes manome, kad esant dabartinei istorinei aplinkybei Lietuvos, Latvijos ir Estijos apsisprendimo klausimas turi būti sprendžiamas referendumu kiekvienoje šių šalių, suteikiant tautoms galimybę laisvai pareikšti valią.

Mes pritariame Lietuvos, Estijos, Latvijos atstovų kreipimuisi dėl šių šalių tautų apsisprendimo ir teisių nepriklausomai tvarkyti savo likimą pažeidimo.

[Pasirašiusiųjų rusų disidentų pavardės]

Kalba netaisyta.

Lietuvos laisvės lyga: Nuo „Laisvės šauklio“ iki nepriklausomybės. Dokumentai, konferencijos medžiaga, kalbos, straipsniai, bibliografija. I knyga [sudarė Šidlauskas G.], Vilnius: leidykla „Naujoji Matrica“, 2004, p. 144–147.

ANTANAS TERLECKAS. ATSIMINIMAI APIE LAISVĖS LYGOS ĮKŪRIMĄ IR VEIKLĄ

Man buvo labai svarbi buvusio politinio kalinio žydo, ištremto iš Leningrado į Vilnių, Valeriko Smolkino nuomonė. O jis aktyviai pritarė idėjai įkurti Lietuvos laisvės lygą.

Mačiau galimybę sugrąžinti Juliuką [Julių Sasnauską] iš tarnybos okupacinėje kariuomenėje ir įtraukti į kovą prieš okupantus. Ypač daug tikėjausi iš V. Bogušio ir A. Tučkaus.

[...]

Išgyvenau, kad daugumą jaunuolių lageris dvasiškai sulaužė - įvarė didžiulį baimės jausmą. Kartu labai džiaugiausi, kad jaunesnieji jų draugai, kuriems neteko valgyti lagerio „balandos“, yra tvirtesni. Daug vilčių teikė Pedagoginio instituto studentas Robertas Grigas ir net jo karštas patriotas ir tvirtos valios tėvas Antanas.

KGB padarė dar vieną didžiulę klaidą – 1977 m. neleido Juliui įstoti į kunigų seminariją.

Mano įsitikinimu, be Juliaus Lietuvos laisvės lyga nebūtų išplėtojusi tokios plačios veiklos, nebūtų buvęs išleistas nelegalus „Vytis“, abejoju, ar dienos šviesą būtų išvydęs svarbiausias LLL kūrinys – „45 pabaltijiečių memorandumas“.

Algirdas Statkevičius „pylė“ straipsnius į „Vytį“, bet slėpė (!) nuo mūsų, kad yra LLL narys. To reikalavo jo pagrindinės kovos konspiracijos principai.

Kęstutį Jokubyną pakeisti galėjo tik Julius Sasnauskas. Jis dėl kojos osteomielito buvo visiškai netinkamas karinei tarnybai, bet vis tiek buvo paimtas į darbo batalioną. Jo laišakai „nuo statomų karinių barakų stogo“ gąsdino mane, nors pats jis slėpė tragišką savo sveikatos būklę.

[...] Pagaliau 1978 m. liepos mėn. gavau iš Juliuko žinią, kad jis dėl sveikatos paleistas iš kariuomenės. Vos pasibaigus V. Petkaus teismo procesui, išvykau į Leningrado karo ligoninę „Juliuko parsivežti“. Tačiau Julius kariniame dalinyje „turėjo kažkokių reikalų“, tad per Rygą grįžau į Vilnių vienas.

Po mėnesio Vilniuje sutikau Julių kartu su V. Šakaliu. Prie mano namų jie išdėstė man naują „pogrindžio veiklos idėją“. Jie abu nusprendė, kad toliau leisti „Laisvės šauklį“ būtų pavojinga. Reikia leisti kitu pavadinimu – „Vytis“. Abu siūlė „prisidėti“. Patariau patiems pamėginti leisti „Vytį“. O Lietuvos laisvės lyga jau įkurta be jų pagalbos. [...]

Pareigos Tėvynei jausmas pagaliau įveikė mano baimę. Ir pareigą šeimai... Jaučiau, kad be manęs Julius ir Vladas „Vyčio“ neišleis. Lietuvos laisvės lyga nebus veiksminga, neturės teisės vadintis politine organizacija... Tada ir ryžausi „gelbėti padėtį“.

Buvau įsitikinęs, kad kiekvieno dorą lietuvio šventa pareiga kovoti su okupantais, kad ir kokios būtų pasekmės.

[...]

Naktį į birželio 27 ar 28 d. rusiška mašinėlė „atkaliau“ vienu pirštu Molotovo-Ribentropo pakto pasekmėms likviduoti komiteto nedidelės apimties deklaraciją, kurią tikėjomės apsvartę tobulinti.

Kadangi spausdinant mašinėlė tarškėjo, garsas buvo gerai girdimas palepės kambarėly gyvenančioms seserims Bitinaitytėms – neabejojau, kad jos praneš, kam reikia. O tada bus atsiųsti KGB agentai ištirti, ką rašėme naktį. Šitaip mes nesunkiai nustatysime, kurie asmenys yra agentai.

[...]

„Vyčio“ vedamasis įrodė KGB centrai, kad Lietuvoje veikia pogrindis, su kuriuo reikia skaitytis. Vėliau, pirmomis arešto dienomis, pulkininkas J. Marcinkevičius pasakė man komplimentą: „Jūs keliese sudarėte įvaizdį, kad Lietuvoje veikia gana rimtas pogrindis.“

Terleckas A. *Laisvės priešaušryje: rezistentų prisiminimai (1970–1986)*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2011, p. 143–147.